

Жінки на військовому обліку

В кінці минулого року всі обговорювали тему взяття жінок на військовий облік та чи можуть жінку призвати на військову службу. Такого сполоху наробив Наказ Міністерства оборони України від 11.10.2021 № 313 «Про затвердження Переліку спеціальностей та/або професій, споріднених з відповідними військово-обліковими спеціальностями, після одержання яких жінки беруться на військовий облік військовозобов'язаних» (далі – Наказ № 313), який набрав чинності 17.12.2021.

Що з обговорюваного правда, а що міфи, що робити роботодавцям, а що жінкам, спеціальності та/або професії яких підпадають під дію Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»?

Прослухавши вебінар юриста з трудового права, сертифікованого експерта із військового обліку Юлії Видиборець на тему: «Військовий облік жінок: алгоритм дій відділу кадрів та інструменти, що убезпечать від штрафів», та детальніше ознайомившись із нововведеннями в законодавстві надаємо наступні роз'яснення та рекомендації.

Нововведення в сфері військового обліку почалися з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення окремих питань виконання військового обов'язку та ведення військового обліку» (далі – Закон), який набрав чинності 23.04.2021. Цим Законом передбачено зокрема:

- створення на базі військових комісаріатів територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки (ТЦК та СП);
- забезпечення належного функціонування Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів,
- запровадження нового виду військової служби – військової служби за призовом осіб із числа резервістів в особливий період,
- посилення адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення законодавства про оборону, військовий обов'язок і військову службу, мобілізаційну підготовку та мобілізацію.

Та основне, що стосується жінок, Закон змінив частину 11 статті 1 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», а саме надав Міноборони повноваження затверджувати перелік спеціальностей та/або професій, споріднених з відповідними військово-обліковими спеціальностями, після одержання яких жінки беруться на військовий облік військовозобов'язаних. Після півтора року розробки та восьми місяців погоджень переліку цих спеціальностей та професій з усіма міністерствами Міноборони у сотні разів розширило діючий перелік (Наказ № 313).

Нагадаємо, що попередній перелік визначався Постановою Кабінету Міністрів № 711 від 14 жовтня 1994 року, був менш ніж на одну сторінку та містив дійсно спеціальності, які можуть застосовуватись під час воєнних дій (медики, телефоністи, радисти, техніки, механіки, картографи та ін.).

Відтак встати на військовий облік – обов'язок, а не право українських жінок. Проте жінка підлягає військовому обліку, якщо одночасно виконується три умови:

- посада або спеціальність є в Переліку;
- жінка не досягла 60 років - граничного віку перебування у запасі;
- військово-лікарська комісія визнала жінку придатною до проходження військової служби за станом здоров'я.

На військовий облік жінку ставлять територіальні центри комплектування та соціальної підтримки за місцем реєстрації проживання.

Не слід плутати військовий облік з призовом на військову службу. Всіх хвилює питання, що після взяття на облік жінок можуть призвати на військову службу. Але на сьогоднішній день це неможливо згідно з чинним законодавством, так як призову на строкову службу підлягають тільки чоловіки. Також ставлять на військовий облік жінок за посадою або спеціальністю, а це означає, що жінка вже здобула вищу освіту та має вік щонайменше 20 років. Також в нас ще є призов офіцерів запасу, але серед жінок, яких зараз поставлять на військовий облік офіцерів не буде, оскільки їм будуть присвоєні лише первинні військові звання рядового складу.

Також не може йти мова про те, щоб жінок, які тільки перебувають на військовому обліку, направляли в зону бойових дій, оскільки для цього необхідно пройти спеціальну підготовку щонайменше чотири місяці. Тож не йде мова про примусову військову службу жінок. Їх можуть залучати тільки в разі необхідності на мирних територіях, де вони проживають.

Перелік спеціальностей та професій, затверджений Наказом №313, складається із двох таблиць – спеціальності та професії.

До Переліку увійшли спеціальності, за якими готують здобувачів вищої освіти, затверджені постановою КМУ від 29.04.2015 № 266. Проте такі спеціальності можна побачити у документах про освіту жінок, які закінчили навчання протягом останніх років. Щоб визначити, хто із жінок має перебувати на військовому обліку, необхідно врахувати зміни у законодавстві щодо рівнів освіти та нормативні акти, які визначили назви спеціальностей у різні роки, та відповідність спеціальностей.

Назви посад, які зазвичай відображені у штатному розписі, у Переліку майже відсутні. Пояснень цьому щонайменше два. Перелік складався би з кількох сторінок, та кожна зміна до Національного класифікатору України ДК 003:2010 «Класифікатор професій», затвердженого наказом Держспоживстандарту 28.07.2010 №327 (КП), спричинила би зміни до Переліку. Тож у Переліку здебільшого назви класифікаційних угруповань із КП – підрозділів, класів, підкласів, груп.

Якщо спеціальність, вказана у документі про освіту, або посада, яку обіймає жінка, є в Переліку, працівниця має перебувати на військовому обліку, якщо не досягла 60 років і придатна за станом здоров'я.

Які заходи з військового обліку жінок доречні зараз, а з чим треба зачекати? Не варто поспішати відправляти жінок до ТЦК негайно попри те, що Наказ №313 набрав чинності.

По-перше, відповідальні особи територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, які мають ставити жінок на облік, ще навчатимуться цьому до початку квітня 2022 року. Жінка з'явиться до ТЦК, а фахівці ще не готові.

По-друге, на сайті Президента була зареєстрована петиція про скасування наказу Міністерства оборони України щодо розширення переліку спеціальностей жінок, які підлягають військовому обліку, яка набрала понад 37 тисяч голосів.

17 січня Президент України Володимир Зеленський відреагував на петицію та закликав міністра оборони Олексія Резнікова скоротити перелік спеціальностей та професій, які зобов'язують жінок стати на військовий облік. Президент звернув увагу на те, що тема військового обліку викликала суспільний резонанс через недостатнє роз'яснення питання та надто великий перелік професій і спеціальностей, які підпадають під нововведення. Також Зеленський доручив переглянути адміністративне покарання за несвоєчасну постановку на військовий облік військовозобов'язаних жінок до завершення процесу остаточного врегулювання згаданої процедури. На що у Міністерстві оборони України заявили - робота над спрощенням порядку постановки жінок на військовий облік триває, і пообіцяли повідомити про майбутні зміни в цьому процесі. Штрафів протягом 2022-го не буде, зараз це питання остаточно не вирішено.

Але це не означає, що роботодавцям на сьогоднішній день нічого не треба робити. Вже зараз ТЦК можуть направляти на підприємства запити на списки жінок, які підлягають постановці на військовий облік. Перші такі запити вже почали надходити наприкінці грудня 2021 року.

Тож відділи кадрів можуть заздалегідь підготуватися:

1. Скласти списки жінок, які підлягають військовому обліку, а саме:

- жінок, які відповідають вимогам законодавства стосовно віку, освіти (посади);
- розподілити працівників на групи за належністю до ТЦК.

Якщо отримали вимогу надати списки жінок, але ТЦК не визначив, за якою формою скласти списки, вкажіть: прізвище, ім'я та по батькові; рік народження; адресу місця реєстрації; спеціальність за документами про освіту; назву посади, яку обіймає жінка.

2. Оповістити жінок, яких викличе ТЦК.

При оповіщенні слід дотримуватися пункту 47 Порядку організації та ведення військового обліку, затвердженого постановою КМУ від 07.12.2016 № 921. Також необхідно підказати працівницям, які документи необхідно взяти до ТЦК, роз'яснити, що ТЦК видасть тимчасове посвідчення або військовий квиток. Військово-обліковий документ жінка має надати на підприємство.

3. Долучити картки жінок П-2 до картотеки.

4. Ознайомити військовозобов'язаних жінок із правилами військового обліку (Додаток 1 Постанови КМУ від 07.12.2016 № 921). Документи, які необхідно пред'явити працівниці у ТЦК для взяття на військовий облік:

- паспорт (ID-картка). Власниці ID-картки знадобиться також довідка про реєстрацію місця проживання або місця перебування особи;
  - реєстраційний номер облікової картки платника податків;
  - фотокартка 3x4;
- свідоцтво про шлюб, народження дітей, документи про опікунство – за наявності. Ці документи надають, щоб визначити підстави для відстрочки у разі мобілізації;
- документи, що підтверджують здобуття освіти за спеціальністю.

Також радимо зробити ксерокопії всіх документів на випадок несправності копіювальної техніки у ТЦК.

Ще у ТЦК необхідно буде написати заяву. Після того, як ТЦК перевірять надані документи, жінку направлять на медогляд, щоб установити придатність до військової служби за станом здоров'я. ТЦК має видати талони на безкоштовне обстеження лікарів та аналізи, в цьому разі процедура обстеження займе щонайменше кілька днів. Експерти з військового обліку рекомендують жінкам зекономити час і надати військово-лікарській комісії довідку від гінеколога, загальні аналізи крові та сечі, флюорографію. Жінці, що має хронічні хвороби, радимо взяти медичну картку, щоб не проходити додаткові обстеження.

За результатами медичного огляду військово-лікарська комісія ухвалить одне із рішень стосовно жінки:

- придатна до військової служби;
- непридатна до військової служби в мирний час, обмежено придатна у військовий час;
- непридатна до військової служби з виключенням з військового обліку.

Підстава – пункт 20.3 Положення про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України, затвердженого наказом Міноборони від 14.08.2008 № 402.

Залежно від результатів медичного огляду та висновку військово-лікарської комісії жінка отримає військово-обліковий документ: тимчасове посвідчення або військовий квиток.

Тимчасове посвідчення – жінкам, придатним до військової служби та непридатним до військової служби в мирний час, обмежено придатним у військовий час (наказ Міноборони від 21.11.2017 № 610).

Військовий квиток – жінкам непридатним до військової служби з виключенням з військового обліку (п. 3 Положення про військовий квиток осіб рядового, сержантського та старшинського складу, затвердженого Указом Президента від 30.12.2016 № 582/2016). ТЦК у такому квитку проставить дві відмітки про взяття на військовий облік і

виключення з військового обліку. На підприємстві вести облік жінок з такими військовими квитками не треба.

Ще одне питання, яке постало перед роботодавцями, чи брати зараз на роботу жінок, які не стали на військовий облік? Формально, щоб виконати умови статті 24 КЗпП України, роботодавець вже із 17.12.2021 має при прийнятті на роботу вимагати військово-облікові документи у жінок, які мають спеціальність, передбачену Переліком спеціальностей та професій, затверджених Наказом № 313. Проте виконати цю умову наразі неможливо, з причин, зазначених вище, крім того сам наказ не містить дати, до якої жінка має стати на військовий облік.

Ймовірність, що Держпраці штрафуватиме за прийняття на роботу жінок без військово-облікових документів, за таких обставин дуже невелика.

Також у 2022 році роботодавців не штрафуватимуть й територіальні центри комплектувань та соціальної підтримки (військкомати), таку позицію неодноразово висловлювали представники органів військового управління у ЗМІ та соціальних мережах.

Проте ситуації, коли роботодавцю загрожує штраф, все ж таки можливі. Наприклад, ТЦК надіслав на підприємство вимогу надати списки жінок, а підприємство не виконало вимогу. У такому випадку загрожує штраф за порушення законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію (стаття 210-1 КпАП України). Розмір штрафу в особливий період – від 5100 до 8500 грн.

*Підготувала Тетяна Мосійчук,
правовий інспектор праці ПМГУ*